

INKLYUZIV TA'LIM JARAYONIDA OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIKNING AHAMIYATI

Rashidova Maftuna Komil qizi

Oriental universiteti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Nazarova Dildora

Oriental universiteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14510033>

Mamlakatimizda ta'lim sohasiga jahon standartlari talablarini joriy etish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilib kelinmoqda. Imkoniyati cheklangan bolalarning sog'lom tengdoshlari orasida bir xil sharoitda ta'lim olishini ta'minlash tendensiyasi ham shular jumlasidandir. Respublikamizda alohida ehtiyojlarga ega bo'lgan bolalarni ilk yoshdan ta'limga tayyorlash, psixologik- tibbiy- pedagogik yordamlarni kompleks yo'naltirilgan holda olib borish masalalariga ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Psixologo- tibbiy – pedagogik maslahatxonalarda alohida ehtiyojlarga ega bo'lgan bolalarga to'g'ri tashxis qo'yish, unga mos keluvchi korreksion, ta'lim-tarbiya usullarini belgilash muhim ahamiyat kasb etadi. Alohida ota-onalarga beriladigan maslahatlar ularning farzandlarini yanada sog'lomlashtirish va ehtiyojlariga mos ravishda bo'lishi kerak. Buning uchun quyidagi vazifalarning amalga oshirilishi zarur:

1. Ota- onalarga farzandining ruhiy rivojlanishining faqat zaif tomonlari emas, balki uning ichki imkoniyatlari, hamda uni bartaraf etishdagi ahamiyatini ko'rsata olishi; 2. Ota- onalar va oila a'zolariga bola muammosini hal etishda o'z javobgarligi, kuchi va imkoniyatlarini his etishga o'rgatish;

3. Bola individual va tipologik xususiyatlari va imkoniyatlariga mos keluvchi ta'lim sharoitlarini belgilash;

4. Oilaning tibbiy, ijtimoiy – psixologik bilimlarini, bola bilan muloqot malakasini, bola muammosini o'zaro muhokama qilish orqali umumiy tarbiyalashdan xabardor bo'lish ko'nikmasini oshirish;

5. Ota- onalar farzandining hayoti, uning muammolarini hal etish uchun javobgarlikni his etishi, bola muammolari yuzasidan oilada hayotiy qarorlarni tanlashga yordam berishini ta'minlashdan iboratdir.

Bola rivojlanishining buzilishi muammolari bo'yicha ota-onalarga maslahat berish jarayonida quyidagi tamoyillarga ahamiyat berish maqsadga muvofiqdir:

* Bolaning qiziqishlariga e'tibor berish, mutaxassis va maslahatchi psixologlar ishining o'ziga xosligi faqat bolaga emas, balki uning ota- onasiga va oila a'zolariga maslahat berish yo'li bilan belgilanadi.

* Ayrim ota -onalar turli sabablarga ko'ra bola rivojlanishini buzilish darajasini oshirib

yuboradilar, muammolarni juda qiyin va og'ir qabul qiladilar.

Ba'zi bir ota - onalar psixologo-tibbiy- pedagogik maslahatga shifokor, pedagog yoki qarindoshlari ta'siri natijasida kelgan bo'lsalarda, o'z farzandining muammosini tan olishni istamaydilar, bola rivojlanishidagi barcha buzilishlarini rad etadilar.

* Maslahatxona mutaxassislari va psixologlari bolaning qiziqishlari va ruhiy rivojlanish buzilishlarini hisobga olgan holda unga mos ta'lim tarbiyaviy shart- sharoit mohiyatini aniq, ravshan ochib beradilar. Sababi, maslahatchi psixolog bola va oila a'zolariga yoqadigan yo'lni emas, balki bola rivojlanishi uchun foydali bo'lgan yo'l- yo'riqni ko'rsatadilar.

* Maslahat oluvchi shaxsini hurmat qilish. Bu tamoyil mutaxassislar fikrini majburan qabul qildirmaslik, ularning tavsiyalariga so'zsiz bo'ysunishlarini talab qildirmaslik, bola rivojlanishi muammolariga mutaxassislarni bee'tibor bo'lmasliklarini ko'zda tutadi.

* Maslahatxona mutaxassislari va psixologlari ota- onalar bilan farzandi muammosini hal etishda ular bilan bir xil huquqqa ega, sababi oila a'zolari bola hayotidagi o'ziga xosliklar bo'yicha to'liq va aniq ma'lumotlarga egadirlar va o'z fikrlarini asoslab bera oladilar.

* Ota - onalar fikrini hurmat qilish , muammo va uni hal etish yo'llarini o'zaro bog'liq holda birga muhokama qilish sharoitida , ular mutaxassislar va psixologik fikrini ongli idrok etadilar, berilgan tavsiyalarga rioya qiladilar, o'z farzandining muammosini hal etish javobgarligini bo'yniga oladilar.

* Maslahat oluvchi shaxsini hurmat qilish tamoyili bir necha sharoitlarini amalga oshirilishini ko'zda tutadi. Jumaladan: tashxis qo'yishning ehtiyotkorona shakli. Farzandining rivojlanishidagi nuqsonlari haqidagi ma'lumot ota - onada murakkab tuyg'ular , bezovtalik holatini yuzaga chiqarishi mumkin. Bolaga tashhis qo'yilganda , mutaxassis va psixolog xulosasi yumshoq shaklda bayon etilishi maqsadga muvofiqdir. Ota- onalar bilan bo'ladigan suhbatda murakkab, kasbiy,ilmiy tildagi atamalardan foydalanish ota- onalarning ma'lumotni to'liq idrok etishini murakkablashtiradi va ularni xavotirga qo'yadi. Shuning uchun ota - onalarga bola xususiyatlari haqida tushunarli ma'lumot beriladi va bolaning qiziqishlarini amalga oshirish maqsadida qanday ishlarni amalga oshirish zarurligi tushuntiriladi.

* Oilaning ijtimoiy – madaniy va psixologik xususiyatlarini hisobga olish tamoyili maslahatxona mutaxassislari va psixologlari ota- onalar bilan suhbatda ularning ishi , ijtimoiy kelib chiqishi,madaniyatini e'tiborga olishlari zarur. Tibbiy va ijtimoiy ma'lumotlarni jamlashda va tekshirishda oila a'zolarining psixologik va tipologik xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo'lishlari zarur. Bu ma'lumotlar muvaffaqiyatli maslahat berish usullarini va metodlarni tanlashda muhim omil sanaladi.

* Oila a'zolarining fikrini hisobga olish tamoyili maslahat berishda qo'pincha , otaonalar farzandining muammosi, uni hal etish yo'llarini topishda bir fikrga kela olmaydilar va mutaxassis

bilan alohida bu muammoni hal etishni hohlaydilar. Mutaxassis va psixologlar bola qiziqishlarini himoya qilib, maslahat berish sirini saqlagan holda, bolaning ota-onasi va qarindoshlari bilan alohida suhbatlashadi. Shuningdek bola ehtiyojlarini qondiradigan xulosaga kelishda barcha oila aʼzolarining fikrini hisobga olishi maqsadga muvofiq boʻladi.

Alohida ehtiyojga ega boʻlgan oʻquvchilarning individual va tipologik xususiyatlari turlicha boʻlib, ularning baʼzilarini keltirib oʻtish kerak. Alohida ehtiyojga ega oʻquvchilar uchun individual rejalar tuzish lozim. Oʻquvchilarga individual maslahatlarni berishda uning oʻziga xos xususiyatlarini va bilish jarayonidagi turfalikga eʼtibor qaratish lozim. Psixolog, fan oʻqituvchisi va sinf rahbari hamkorlikda faoliyat olib borish katta samara beradi. Alohida ehtiyojga ega ammo qaysidir bir fanga yoki kasbga nisbatan ikkilanuvchi oʻquvchi-Baʼzi ota-onalar oʻz farzandlariga turli kasblarni tavsiya qiladilar. Biror kasbni tavsiya qilib oʻz farzandiga ikkinchi bir kasb toʻgʻrisida ham uni qiziqtiruvchi maʼlumotlarni berib qoʻyadilar. Ota-onalar farzandining imkoniyatlariga qarab maslahatlar berishlari maqsadga muvofiqdir. Baʼzi ona-onalar alohida ehtiyojga ega boʻlgan farzandining taʼlim olishiga yuzaki qaraydilar. Shu sababli oʻz farzandini oʻquv-biluv faoliyatiga toʻliq yonaltirishda qiyinchiliklarga uchraydilar. Ushbu jarayonni ijobiylashtirishda uning individual va tipologik xususiyatlariga eʼtibor qaratish samara beradi.

Yangiliklarni yoqtiradigan fantaziyasi kuchli oʻquvchi, atrofida gal- ga havas bilan qaraydilar va kelajak haqida koʻproq nazariy maʼlumotlarga ega boʻladilar. Amaliyotda esa ularning mazmun-mohiyatini toʻliq tasavvur qila olmaydilar. Oʻquvchining alohida ehtiyojini nazarda tutgan holda ota-onalar, oʻqituvchilar individual va istiqbolli reja tuzishlari tizimli aniq maqsadlarga asoslangan hamkorlikdagi faoliyatni olib borishlari lozim.

REFERENCES

1. L. Moʻminova, Sh. Amirsaidova va boshqalar Maxsus psixologiya -T.: Fan va texnologiyalar .2013.
2. P. Poʻlatova, L. Nurmuxamedova, Sh. Amirsaidova Maxsus pedagogika -T.: Fan va texnologiyalar, 2014.
3. L. R. Moʻminova, O. A. Maxmudova, Sh. A. Karimova. "Nutqni tekshirish va rivojlantirish boʻyicha logopedik albom" T., 2016.
4. «Taʼlim hamma uchun» Save the children. 2002 yil. Международный научный журнал №10(100), часть 2 «Научный импульс» Мая, 2023 823
5. «Inklyuziv taʼlim». Ture Yonsen. Toshkent. 2003 yil. YUNESKOning Oʻzbekistondagi vakolatxonasi va Operation Meray tashkiloti tomonidan chop etilgan.